

अपराध पीडित तथा साक्षी सहायता निर्देशिका, २०७३

सरकारवादी फौजदारी मुद्दाका पीडितको न्यायमा पहुँच अभिवृद्धि गर्न तथा साक्षीको सहायताका लागि आवश्यक नीतिगत मार्गदर्शन गर्न सरकारी वकील सम्बन्धी नियमावली, २०५५ को नियम ३८ (२) को अधिकार प्रयोग गरी महान्यायाधिवक्ताबाट यो निर्देशिका जारी गरिएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस निर्देशिकाको नाम पीडित तथा साक्षी सहायता निर्देशिका, २०७३ रहेको छ ।

(२) यो निर्देशिका महान्यायाधिवक्ताबाट स्वीकृत भएको मिति देखि लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा-

(क) “पीडित” भन्नाले सरकारवादी फौजदारी मुद्दाका पीडितलाई सम्झनु पर्छ । सो शब्दले पीडितको मृत्यु भएको अवस्थामा निजको परिवारको नजिकको व्यक्ति वा जाहेरवालालाई समेत जनाउँदछ ।

(ख) “सम्पर्क व्यक्ति” भन्नाले पीडित तथा साक्षीको संरक्षण एवम् सहायताका लागि दफा ६ बमोजिम तोकिएको सम्पर्क व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।

(ग) “सरकार वादी फौजदारी मुद्दा” भन्नाले सरकारी मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०४९ को अनुसूची-१ बमोजिमका मुद्दा सम्झनु पर्छ र सो शब्दले नेपाल सरकार वादी भई चलेका अन्य मुद्दा समेतलाई जनाउँछ ।

(घ) “साक्षी” भन्नाले सरकार वादी फौजदारी मुद्दामा सरकारी पक्षबाट पेश भएका साक्षीलाई सम्झनु पर्छ र सो शब्दले अपराध पीडित, जाहेरवाला तथा विशेषज्ञ समेतलाई जनाउँछ ।

३. पीडित तथा साक्षी संरक्षण शाखाको स्थापना: (१) पीडित तथा साक्षी संरक्षण गर्न तथा पीडितलाई सहायता पुर्याउनका लागि महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय र मातहतका सरकारी वकील कार्यालयमा एक पीडित तथा साक्षी संरक्षण शाखा रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि पाँच सय वा सो भन्दा कम मुद्दा भएका सरकारी वकील कार्यालयले पीडित तथा साक्षी संरक्षण शाखाले गर्ने कामका लागि कुनै शाखालाई तोक्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको पीडित तथा साक्षी संरक्षण शाखाले आफ्नो कार्यालयमा चालु अवस्थामा रहेका सरकार वादी फौजदारी मुद्दाका पीडित तथा साक्षीको अभिलेख व्यवस्थित गर्नुका साथै देहायका कार्यहरू समेत गर्नु पर्नेछ :-

(क) पीडित र साक्षीको सुरक्षाका लागि सम्बन्धित अदालत, सरकारी वकील, पीडित, साक्षी, बार एकाई तथा प्रहरी कार्यालय समेतसँग समन्वय गर्ने,

(ख) पीडितलाई मनोसामाजिक परामर्श दिनु पर्ने अवस्था देखिएमा सम्बन्धित सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूसँग समन्वय गरी परामर्श सेवा उपलब्ध गराउन प्रयास गर्ने । आवश्यकता अनुसार स्थानीय प्रशासन र अनुसन्धान गर्ने निकायलाई लेखी पठाउने । यसका लागि सम्बन्धित निकायहरूको विवरण अध्यावधिक गरी राख्ने ।

(ग) विशेष प्रकृतिको मुद्दाहरूको कारवाहीमा पक्षको गोपनीयता कायम राख्ने संबन्धी कार्यविधि निर्देशिकाको प्रभावकारी पालना गर्न गराउनको लागि सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय गर्ने,

(घ) जाहेरवाला, पीडित र साक्षीप्रति संवेदनशील भई विशेष व्यवहार गर्नका लागि आवश्यक वातावरण निर्माण गर्ने,

(ङ) सरकारी पक्षका साक्षीलाई अदालत वा मुद्दा हेर्ने अधिकारी समक्ष उपस्थित गराउनु पूर्व सो मुद्दामा अनुसन्धानको क्रममा व्यक्त गरेका भनाई, अनुसन्धानको कागजातमा लेखिएको व्यहोरा समेतका मुद्दा सम्बन्धी आवश्यक जानकारी दिई बकपत्रको प्रक्रियाका बारेमा समेत जानकारी गराउने,

(च) साक्षीले पाउने दैनिक तथा भ्रमण भत्ताको बारेमा आवश्यक जानकारी दिई त्यस्तो भत्ता उपलब्ध गराउन आवश्यक सहयोग गर्ने,

(छ) दफा ६ बमोजिमका विषयहरू पीडित र जाहेरवालालाई जानकारी दिने,

(ज) मुद्दाको कारवाही प्रक्रियाका सम्बन्धमा पीडितको गुनासो सुनुवाई गर्ने,

(झ) अनुसन्धान तथा सुनुवाईको क्रममा पीडित मैत्री व्यवहार गर्न, पीडितलाई आवश्यक सहायता गर्न एवम् अन्तरिम संरक्षणका उपायहरू अवलम्बन गर्न अनुसन्धान अधिकारी एवम् न्यायिक निकायसँग समन्वय गर्ने,

(ञ) पीडितलाई उपचार गराउनु पर्ने अवस्थामा अस्पताल र स्वास्थ्य संस्थसँग समेत समन्वय गरी उपचारका लागि सहयोग गर्ने,

(ट) सरकार वादी फौजदारी मुद्दाका साक्षीहरूले असुरक्षित महशुस गरी सुरक्षाका लागि आवश्यक सहयोग गर्न सरकारी वकील कार्यालयमा जानकारी गराएमा वा अन्य

तवरबाट सरकारी वकील कार्यालयमा जानकारी हुन आएमा त्यस्ता साक्षीको सुरक्षाका लागि आवश्यक प्रबन्ध गर्न सम्बन्धित प्रहरी कार्यालयलाई निर्देशन दिने ।

४. पीडित सहायता कक्ष: (१) प्रत्येक सरकारी वकील कार्यालयमा स्थानको उपलब्धताका आधारमा पीडित सहायता कक्षको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(२) सम्बन्धित सरकारी वकीलको निर्देशनमा रही पीडित सहायता कक्षको व्यवस्थापन र रेखदेख पीडित तथा साक्षी संरक्षण शाखाले गर्नेछ ।

५. सम्पर्क व्यक्ति तोकिने: (१) महान्यायाधिवक्ता र मातहतका प्रत्येक सरकारी वकील कार्यालयमा पीडित तथा साक्षीको संरक्षण एवम् सहायताका लागि एक जना सम्पर्क व्यक्ति तोकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सम्पर्क व्यक्तिले मुद्दाको कारवाही प्रक्रियाको बारेमा नियमित रूपमा सम्बन्धित पीडित र जाहेरवालालाई जानकारी दिनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको सम्पर्क व्यक्तिको नाम, पद र सम्पर्क नम्बर सहितको विवरण पीडित, जाहेरवाला र साक्षीले जानकारी पाउँन सक्ने गरी सबैले देखे स्थानमा प्रकाशित गर्नु पर्दछ ।

(४) महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयल र पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयले आफ्नो र मातहतका सरकारी वकील कार्यालयका सम्पर्क व्यक्तिहरुको अभिलेख अध्यावधिक गरी राख्नु पर्दछ ।

६. पीडितलाई जानकारी दिने: (१) सम्पर्क व्यक्तिले पीडित र जाहेरवालालाई पीडितप्रतिको सरकारी वकील कार्यालयको दायित्व, पीडितको सहायताका लागि गरिएका व्यवस्थाहरु, पीडितका अधिकार र न्याय सम्पादन प्रक्रियामा पीडितको भूमिका, सम्पर्क व्यक्तिको परिचय र सम्पर्क गर्ने तरिका एवम् सम्बन्धित मुद्दाका देहायका विषयको बारेमा जानकारी दिनु पर्नेछ :-

(क) अभियुक्त पक्राउ परे नपरेको,

(ख) अनुसन्धान सम्बन्धी प्रक्रिया र सो सम्बन्धी विवरण,

(ग) सरकारी पक्षबाट राखिएका साक्षीहरुको विवरण

(घ) अभियोग पेश हुने मिति र निकाय,

(ङ) अभियोगपत्रको प्रतिलिपि उपलब्ध गराउने,

(च) अदालत वा मुद्दा हेर्ने अधिकारी समक्ष अभियुक्तले गरेको बयान र थुनछेकको आदेशको व्यहोरा (थुना, धरौटी, तारेख आदि), त्यस्तो आदेश उपर निवेदन गरेको भए सोको जानकारी,

- (छ) बकपत्र हुने मिति, समय, स्थान र बकपत्रका लागि सरकारी पक्षबाट उपस्थित गराउनु पर्ने साक्षीहरूको विवरण,
- (ज) मुद्दाको पेशीको जानकारी,
- (झ) फैसलाको जानकारी र सो फैसला उपर पुनरावेदन संबन्धि कारवाही,
- (ञ) फैसला कार्यान्वयनको बारेमा जानकारी,
- (ट) मुद्दा फिर्ता सम्बन्धी निर्णय भएमा सो को जानकारी,
- (ठ) अन्य आवश्यक र सान्दर्भिक कुराहरू ।
- (२) विशेष प्रकृतिको मुद्दामा पक्षको गोपनीयता कायम राख्नु पर्ने मुद्दामा सो सम्बन्धी निर्देशिकाको अधीनमा रही पीडितलाई जानकारी दिनु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिमको जानकारी फोन, मोबाइल फोन, एस.एम.एस., इमेल, पत्राचार वा कानून व्यवसायी मध्ये जाहेरवाला र पीडितले रोजेको माध्यमबाट दिनु पर्दछ ।
- (४) जाहेरवाला र पीडितको ठेगाना, टेलिफोन, इमेल लगायतको विवरण परिवर्तन भएमा सो को जानकारी सरकारी वकील कार्यालयको पीडित तथा साक्षी संरक्षण शाखामा दिनु पर्ने गरी पीडित र जाहेरवालालाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।
- (५) माथि जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि अपराधको अनुसन्धानमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न सक्ने खालका सूचनाहरू अभियोजन पश्चात् मात्र पीडित र जाहेरवालालाई दिन सक्नेछ ।
- (६) नेपाली भाषा बुझ्ने नसक्ने पीडित र जाहेरवालाको हकमा सम्बद्ध निकायसँग समन्वय गरी निजले बुझ्ने भाषामा सूचना दिने प्रबन्ध गर्नु पर्नेछ ।

- ७. अभिलेख राख्नु पर्ने:** (१) प्रत्येक सरकारी वकील कार्यालयले आफ्नो कार्यालयमा रहेका सरकार वादी फौजदारी मुद्दाका जाहेरवाला, पीडित र साक्षीको विवरण अध्यावधिक गरी राख्नु पर्नेछ ।
- (२) माथि उल्लेख भए बमोजिम जाहेरवाला र पीडितको अभिलेख अनुसूची-१ को ढाँचामा र साक्षीको विवरण अनुसूची-२ को ढाँचामा राख्नु पर्नेछ ।
- (३) विशेष प्रकृतिको मुद्दामा पक्षको गोपनीयता कायम राख्नु पर्ने मुद्दामा सो सम्बन्धी निर्देशिकालाई मध्य नजर गर्दै सो को अधीनमा रही पीडितको विवरणको अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।

८. कानून व्यवसायी राख्न सक्ने: जाहेरवाला वा पीडितले चाहेमा छुट्टै कानून व्यवसायी राखी आफ्नो तर्फबाट बहस पैरवी गराउन सक्नेछ । त्यसरी कानून व्यवसायी राखेको जानकारी संबन्धित सरकारी वकील कार्यालयलाई गराउनु पर्नेछ ।
९. फैसला कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने: सरकारवादी फौजदारी मुद्दामा पीडितले क्षतिपूर्ति पाउने अवस्था रहेमा पीडितलाई फैसला कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित सरकारी वकील कार्यालयको पीडित तथा साक्षी संरक्षण शाखाबाट आवश्यक सहयोग गरिनेछ ।
१०. अनुगमन गरिने: (१) यो निर्देशिकामा गरिएको व्यवस्था कार्यान्वयन भए नभएको सम्बन्धमा पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयले मातहत जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयको र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयले मातहतका सरकारी वकील कार्यालयको कम्तीमा छ महिनामा एक पटक अनुगमन गरी महान्यायाधिवक्ता समक्ष प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रतिवेदनको सार संक्षेप महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको वार्षिक प्रतिवेदनमा समावेश गरिनेछ ।

अनुसूची १

(दफा ७ सँग सम्बन्धित)

महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय/ सरकारी वकील कार्यालय, ...

जाहेरवाला र पीडितको विवरण

क्र.स.	मुद्दा नं.	मुद्दा	दायर मिति	जाहेरवालाको नाम, थर, वतन, सम्पर्क नम्बर	पीडितको नाम, थर, वतन, सम्पर्क नम्बर	अभियुक्तको नाम	थुनछेकको आदेश	साक्षीको वकपत्र	फैसला	सूचना दिने तरिका वा माध्यम

अनुसूची २

(दफा ७ सँग सम्बन्धित)

महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय / सरकारी वकील कार्यालय, ...

साक्षीको विवरण

क्र.स.	जाहेरवालाको नाम, थर, वतन, सम्पर्क नम्बर	अभियुक्तको नाम	मुद्दा नं.	मुद्दा	मुद्दा दायर मिति	साक्षीको नाम, थर, वतन, सम्पर्क नम्बर	थुनछेकको आदेश	साक्षीको मिति	वकपत्र